

Gregor František BERZEVICI (*15. 6 .1763 Veľká Lomnica †23. 2. 1822 Veľká Lomnica)

Národohospodár, liberálny ekonóm, zakladateľ politickej ekonómie a sociálnej filozofie, osvietenský právnik.

Jediné dieťa Alexandra Berzeviciho (Berzeviczyho) z Lomnice (1718 – 1772) a jeho druhej manželky Barbory Horvát-Stančičovej zo Strážok, ktoré, po skorom polosirotení, vychovával a podporoval matkin brat Imrich, spišský podžupan a významný predstaviteľ evanjelikov v Uhorsku. Na kežmarskom evanjelickom lýceu Gregor študoval právo, filozofiu a klasické jazyky. V roku 1783 získal advokátsky diplom na peštianskej univerzite. Po ročnej právnickej praxi na kráľovskom súde v Budíne študoval v rokoch 1784 – 1786 v Göttingene právo, filozofiu, ekonómiu, tovaroznalectvo, štatistiku i cudzie jazyky. Mal záujmy aj o výtvarné umenie, divadlo a hudbu - sám hral na niekoľkých hudobných nástrojoch. Po štúdiách precestoval Nemecko, Holandsko, Francúzsko a Anglicko. Vtedy si uvedomil zaostalosť Uhorska. Stal sa obdivovateľom pokrokových reforiem cisára Jozefa II., s ktorým sa stretol vo Viedni. Po krátkom pobyte na rodnom Spiši pracoval v rokoch 1788 – 1795 na dolnom Uhorsku aj ako referent miestodržiteľskej rady v Budíne. Otrásené zážitky z potlačenia jakobínskeho hnutia opísal v anonymnom spise *Kráľovský proces v Uhorsku 1795*, ktorý vyšiel tlačou v Nemecku až v roku 1800. V roku 1796 sa oženil s dcérou nevlastného brata Žigmunda Teréziou Berzeviciovou, s ktorou mali 8 detí.

Skúsenosti aj informácie získané v zahraničí konfrontoval s hospodárskymi problémami na vlastnom veľkostatku – na Spiši. Svoje bádanie orientoval predovšetkým na riešenie veľkých celospoločenských problémov zacielené na rozvoj zaostalého uhorského hospodárstva. Celým jeho dielom sa nesie základná myšlienka: *Vláda sa nemôže zachovať lepšie, ako keď čím menej zasahuje, zdržuje sa násilných nariadení, sleduje prirodzený vývoj, odstraňuje prekážky, podporuje a uľahčuje sám od seba sa rozvíjajúci obchod a jeho chod.* Tá zaznela v jeho prvej národohospodárskej štúdii *O obchode a priemysle Uhorska* (Levoča, 1797) a vyvolala značný ohlas medzi odbornou verejnosťou. Rozhodujúci prínos pre jej obsah priniesli poznatky z prvej obchodnej cesty podniknutej v roku 1796 plťou po riekach tečúcich do Poľska s cieľom obnovy starých obchodných trás Spiša. Úspešná bola aj druhá cesta (s vínom), v roku 1807, hľadajúca kontakty so severskými krajinami. Za socio-kritickú sa považuje jeho prvá priekopnícka monografia *O postavení a povahe sedliakov v Uhorsku* napísaná v roku 1804 a cenzúrou povolená do tlače až v roku 1816. Geopoliticky novátorská bola tiež práca *Názor na ázijsko-európsky svetový obchod, posudzovaný z hľadiska súčasných potrieb* (1808, Budín). V rozsiahlej národohospodársko-geografickej práci *O spišskej stolici v Uhorsku* (1810) požaduje o. i. kvalitnú dopravnú infraštruktúru a ochranu lesov. Jeho pokrokové diela a myšlienky popudzovali nielen šľachtické, ale predovšetkým vládnuce kruhy. Snáď aj z týchto dôvodov mu nemohlo vyjsť jeho hlavné dielo: *O verejno-politickej ekonómii* – prvé vedecké dielo v tomto odbore. Rukopis z roku 1818 vyšiel v preklade až v roku 1902 v Budapešti. Stal sa jedným z prvých propagátorov Tatier a sprievodcom významných osobností ich vysokohorskou krajinou. Po smrti milovaného strýka, bol na jeho odporúčanie nominovaný na miesto dozorca potiského dištriktu ECAV. Bol známy nielen svojou náboženskou, ale aj národnostnou toleranciou. Propagoval latinčinu ako spoločný jazyk národov v Uhorsku. Na verejných záverečných skúškach kežmarského evanjelického lýcea v roku 1807 žiadal, aby pri skúške z latinčiny každý študent prekladal text do materinského jazyka. V roku 1806 sa podieľal na založení a činnosti Literárnej spoločnosti pri lýceu a v roku 1813 sám z veľkej časti zostavil nový školský poriadok.

Obdivuhodná šírka záujmov i schopnosť orientovať sa v množstve problémov, ktoré dokázal obsiahnuť, preukazuje, že v mnohých oblastiach výrazne predbehol tradičné myslenie svojej doby. Pri každom probléme či významnejšom rozhodnutí sa vždy usiloval o riešenie existujúcej situácie s perspektívou do budúcnosti. Zanechal nielen dôležité informácie pre výskum histórie Spiša, ba celej strednej Európy, ale inšpirácie aj pre dnešok. V roku 1802 ho Göttingenská vedecká spoločnosť, ako uznanie jeho vedeckej činnosti, zvolila za svojho člena. V Miškovci je ňom pomenovaná stredná škola. Bohužiaľ na cintoríne vo Veľkej Lomnici bola vyplienená a zbúraná rodinná hrobka Berzeviciovcov, v ktorej ležali aj ostatky tohto spišského velikána.

(DB)